

1. DOMAĆA ZADAĆA – AK. GOD. 2023/24

Domaća zadaća

Implementirajte razred `Matrica` (ili neku sličnu programsku cjelinu) koji omogućava jednostavnije rukovanje objektima tipa dvodimenzionalne matrice. Za tu namjenu ostvarite osnovne elemente:

- o podatke o dimenzijama matrice i dinamički zauzete elemente matrice tipa `double` (odnosno dvostruke preciznosti). Smještaj sadržaja matrice u memoriji organizirati po izboru, uz dinamičko zauzimanje memorije.
- o potrebne konstruktore i destruktore, po potrebi metode za mijenjanje dimenzija matrice.
- o operator ili metoda pridruživanja (funkcionalnost $A = B$).
- o metoda koja čita matricu iz tekstne datoteke u kojoj je matrica smještena tako da jedan redak matrice odgovara jednom retku u datoteci. Na osnovu broja elemenata u prvom retku određuje se broj stupaca matrice, a redaka ima koliko ima i redaka u datoteci. Brojevi u jednom retku mogu biti odvojeni razmakom ili tabulatorom (pogledajte primjer ulazne datoteke na kraju).
- o metoda koja ispisuje matricu u datoteku u istom formatu, te metodu koja ispisuje matricu na ekran.
- o metode za postavljanje i dohvat jednog elementa matrice. Može biti implementirano i istom metodom, uz korištenje funkcije koja vraća referencu i/ili nadgrađnjom operatora `[]` ili nekim drugim postupkom po želji.
- o metode za zbrajanje, oduzimanje, množenje i transponiranje matrica, te metode koje obavljaju C operatore `+=` i `-=`. Preporuča se da budu implementirane kao nadgrađeni operatori.
- o metoda za množenje matrice sa skalarom. Može biti ostvarena i kao operator.
- o operator `==` za usporedbu matrica.

Primjer uporabe uz nadgrađene operatore:

```
Matrica A("A.txt"), B("B.txt"), C;  
C = ~A; // transponiranje (npr.)  
C += A * 0.5 * B * (A - 2 * B);  
double x = C[0][0];  
C[1][1] = x;
```

Primjer ulazne datoteke matrice (elementi matrice 4x3 po retcima):

```
12.5 3.0 9 2  
4 5 6 7  
8 9 10 11
```

Osim gore navedenih, potrebno je ostvariti i sljedeće elemente:

- o metode koje izvide **supstituciju unaprijed** i **supstituciju unatrag**. Metode neka kao ulazni parametar (slobodni vektor s desne strane sustava) primaju vektor čija je duljina jednaka dimenziji kvadratne matrice, a koji je i sam ostvaren objektom razreda `Matrica`. Također trebaju vraćati vektor kao objekt tipa `Matrica` (u kojemu će biti upisano rješenje odgovarajućeg postupka).
- o metodu (metode) koje izvide **LU i LUP dekompoziciju** (kvadratne) matrice koristeći isti memorijski prostor za spremanje rezultatnih matrica `L` i `U`. Izbor odgovarajuće metode može se riješiti nekim dodatnim kontrolnim parametrom. Obratiti pažnju na mogućnost pojave nule kao stožernog (pivot) elementa (metode moraju imati neki mehanizam otkrivanja i prijave pogreške korisniku!).
- o metoda za računanje **inverzije** kvadratne matrice uz pomoć LUP dekompozicije. Inverzna matrica se računa stupac po stupac, s jednom LUP dekompozicijom i n supstitucija unaprijed i unatrag, kako je pokazano na predavanjima (u skripti: str. 3-30). Metoda se može definirati kao unarni operator nad

matricom. Posebnu pažnju obratiti na slučaj kada je matrica singularna (pojava nule za stožerni element).

- metoda za računanje **determinante** matrice. Ako se matrica A rastavi na L , U i P matrice, onda se determinanta matrice A može izračunati kao umnožak determinanti pojedinih matrica: $\det(A) = \det(P^{-1}) \det(L) \det(U)$. Pri tome, determinanta permutacijske matrice jednaka je 1 ako nije napravljena niti jedna permutacija redaka ili je napravljen *parni* broj permutacija, odnosno -1 ako je napravljen *neparan* broj permutacija redaka. S druge strane, determinanta trokutastih matrica jednaka je umnošku elemenata na dijagonali. Dakle, determinantu matrice A možemo izračunati kao:

$A = (-1)^S \left(\prod_{i=1}^n l_{ii} \right) \left(\prod_{i=1}^n u_{ii} \right)$, pri čemu S predstavlja broj permutacija koji je napravljen, l element matrice L i u element matrice U .

- nije obvezatno, ali može pomoći: metode koje manipuliraju stupcima matrice (postavljaju i vraćaju određeni stupac matrice pomoću objekta istoga tipa), jer se operacije te vrste često koriste u opisanim postupcima.

Važno: obratite pažnju na situacije u kojima se kao stožerni element može pojaviti nula ili neka jako mala vrijednost (*na bilo kojem mjestu u vašoj implementaciji!*). Za potrebe provjere ovog uvjeta, definirajte konstantu (epsilon) koja određuje "jako malu vrijednost" (reda veličine 10^{-9}). Program treba 'preživjeti' pojavu takvih okolnosti i prijaviti grešku. U tom slučaju ne smije se ispisati rješenje koje matematički nema smisla.

Laboratorijska vježba

- Kakva treba biti usporedba *double* varijabli kako bi uspoređivanje dalo očekivane rezultate? Isprobajte operator `==` s elementima matrice kao necijelim brojevima, pomnožite i podijelite s realnim brojem i usporedite s originalom.
- Riješite sustav zadan matricama u nastavku. Odredite može li se riješiti LU odnosno LUP dekompozicijom:

$$\begin{bmatrix} 3 & 9 & 6 \\ 4 & 12 & 12 \\ 1 & -1 & 1 \end{bmatrix} \underline{x} = \begin{bmatrix} 12 \\ 12 \\ 1 \end{bmatrix}$$

- Zadanu matricu rastavite na LU odnosno LUP. Ako je ovom matricom predstavljen sustav jednažbi, može li se sustav riješiti? (sami definirajte slobodni vektor)

$$\begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 4 & 5 & 6 \\ 7 & 8 & 9 \end{bmatrix}$$

- Zadani sustav riješite LU te LUP dekompozicijom. Objasnite razliku u rješenjima! (očituje se prilikom uporabe *double* varijabli)

$$\begin{bmatrix} 0.000001 & 3000000 & 2000000 \\ 1000000 & 2000000 & 3000000 \\ 2000000 & 1000000 & 2000000 \end{bmatrix} \underline{x} = \begin{bmatrix} 12000000.000001 \\ 14000000 \\ 10000000 \end{bmatrix}$$

- Zadani sustav riješite odgovarajućom metodom. Objasnite razliku između dobivenog i točnog rješenja.

$$\begin{bmatrix} 0 & 1 & 2 \\ 2 & 0 & 3 \\ 3 & 5 & 1 \end{bmatrix} \underline{x} = \begin{bmatrix} 6 \\ 9 \\ 3 \end{bmatrix}$$

6. Rješavanje sljedećeg sustava *moglo* bi zadati problema vašoj implementaciji. O čemu to ovisi? Kako je moguće izbjeći ovaj problem, transformacijom zadanog sustava tako da rješenje ostane nepromijenjeno? (*Napomena*: postavite vrijednost epsilon za ovaj primjer na 10^{-6})

$$\begin{bmatrix} 4000000000 & 1000000000 & 3000000000 \\ 4 & 2 & 7 \\ 0.0000000003 & 0.0000000005 & 0.0000000002 \end{bmatrix} \underline{x} = \begin{bmatrix} 9000000000 \\ 15 \\ 0.0000000015 \end{bmatrix}$$

7. Korištenjem LUP dekompozicije izračunajte inverz zadane matrice te ispišite dobiveni rezultat:

$$\begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 4 & 5 & 6 \\ 7 & 8 & 9 \end{bmatrix}$$

8. Korištenjem LUP dekompozicije izračunajte inverz zadane matrice te ispišite dobiveni rezultat:

$$\begin{bmatrix} 4 & -5 & -2 \\ 5 & -6 & -2 \\ -8 & 9 & 3 \end{bmatrix}$$

9. Korištenjem LUP dekompozicije izračunajte determinantu matrice:

$$\begin{bmatrix} 4 & -5 & -2 \\ 5 & -6 & -2 \\ -8 & 9 & 3 \end{bmatrix}$$

10. Korištenjem LUP dekompozicije izračunajte determinantu matrice:

$$\begin{bmatrix} 3 & 9 & 6 \\ 4 & 12 & 12 \\ 1 & -1 & 1 \end{bmatrix}$$

Napomena

Prije predaje laboratorijske vježbe pripremite datoteke s rezultatima svih prethodnih zadataka. Također pripremite i **glavni program** čijim će se pokretanjem odjednom pokrenuti svi zadaci i ispisati rezultati za svaki od zadataka.

Demonstracija funkcionalnosti u MATLAB-u / Octave

Ovaj dio vježbe izvodi se na predavanjima.

Potrebno je napisati skriptu za programski paket MATLAB koja će učitati matricu sustava i slobodni vektor (iz istih datoteka kao programska implementacija), uz pomoć LUP dekompozicije pronaći i ispisati matrice L, U i matricu permutacija P, te međurezultat y. Također naći rješenje sustava te invertiranu matricu sustava. U skripti se (između ostalih) preporučuje koristiti sljedeće ugrađene funkcije: *lu*, *inv* te lijevo dijeljenje (**). Usporedite dobiveno rješenje sa onim koje ste dobili vašim programom.

Odabrana poglavlja iz MATLAB Helpa:

- *Mathematics: Matrices and Linear Algebra: Solving Linear Systems of Equations: Computational Considerations*
- *Mathematics: Matrices and Linear Algebra: Solving Linear Systems of Equations: Square Systems*
- *Mathematics: Matrices and Linear Algebra: LU Factorization*
- *MATLAB Functions: lu*